

BALTKRIEVIJAS PSR ZINĀTŅU AKADĒMIJAS

CENTRĀLAIS BOTĀNISKAIS DĀRZS

LIELOGU DZĒRVENES PIEMĀJAS DĀRZĀ

(Audzēšanas pamācība)

Materiālu sagatavoja Baltkrievijas PSR Zinātņu
akadēmijas Lauksaimniecības zinātņu kandidāts N.N.Rubans,

Bioloģijas zinātņu kandidāte A.V. Šesterņikina.

Minska 1989. gads.

Vietas izvēle, augsnes sagatavošana, stādīšana, kopšana,
minerālmēslu lietošana, sala un salnu aizsardzība,
novākšana un glabāšana

Liellogu dzērvene - mūsu valstij (Baltkrievijai) ir jaunums, vērtīgs augs un perspektīva kultūra, kura ieviesta no Ziemeļamerikas. Liellogu dzērvenes tiek augsti vērtētas pārtikas un farmācijas rūpniecībā, tāpēc, ka ogas satur minerālvielas, cukurus, skābes, pektīnvielas, fenolu savienojumus un citas bioloģiski aktīvas vielas, kuras ir svarīgas cilvēka veselībai. Liellogu dzērvene ir mūžzaļš krūmiņš ar daudz horizontāliem un vertikāliem dzinumiem. Horizontālie dzinumi otrā un trešā gadā pēc iestādīšanas sasniedz 100 cm garumu un, ja saskaras ar augsni tad šajās vietās apsakņojas. Vertikālie dzinumi ir reprodūktīvie dzinumi, uz kuriem veidojas 95 % ražas.

Liellogu dzērvenes pirmoreiz ieviestas ASV kultūrā pirms vairāk kā 150 gadiem. Atlasot labākās savvaļā augošās dzērvenes un izaudzējot jaunus hibrīdus, Amerikas Savienoto Valstu zinātniekiem ir izdevies izaudzēt apmēram 200 dzērveņu šķirnes ar dažādiem ogu izmēriem, formu, garšu, ar dažādiem ienākšanās laikiem un izturīgām pret slimībām un kaitēkļiem. Pēdējos gados liellogu dzērveņu audzēšanas pieredze ir arī Eiropas valstīs - Polijā, Austrijā Vācijā, Holandē un citur. Mūsu valstī dzērvenes tiek ieviestas Baltkrievijā, Ukrainā, Krievijā un Baltijas valstīs. Vidējā ražība dažādām šķirnēm ir 10-15 tonnas no hektāra, labos apstākļos vairāk kā 20 tonnas no hektāra.

Izanalizējot liellogu dzērveņu audzēšanas pieredzi Baltkrievijā, tika izdalītas 11 šķirnes, kuras būtu perspektīvas.

Republikas ziemeļos tiek piedāvātas agrās un vidēji agrās šķirnes Ben-Lir, Franklins, Vilkokss, Agrā melnā un Bergman.

Centrālajos rajonos un Poļesjē vēlams kultivēt Berkvit, Hoves, Stivens, Piligrim, Mak - Farlin, Serles un visas iepriekš minētās šķirnes.

Stivens - vēla šķirne, ienākas septembra beigās. Ogas lielas 1,3-1,5 g., labi glabājas.

Mak-Fārlin - vēla šķirne, ienākas septembra beigās, Ogas 1,0-1,2 g. smagas, labi glabājas.

Hoves - vēla šķirne, ienākas septembra otrā pusē, ogas vidēji 0,9-1,2 g., labi glabājas.

Franklin - vidēji agra šķirne, vidēji lielas ogas- 0,8 - 1,0 g., ienākas septembra vidū.

Vilkins - vidēji agra šķirne, ienākas septembra vidū, ogas 0,9 - 1,2 g.

Ben - Lir - agra šķirne, ienākas augusta beigās - septembra pirmās dienās. Ogas lielas 1,3 - 1,5 g., glabājas slikti, bet labas pārstrādei.

Agrā melnā - agra šķirne, ienākas septembra pirmā pusē, ogas 0,6- 0,9 g., labas pārstrādei.

Piligrim - vēla šķirne, ienākas septembra otrā pusē, ogas lielas 1,9-2,3 g.

Bekvit - vēla šķirne, ienākas septembra otrā pusē ogas lielas, 1,3- 1,7 g.

Bergman - vidēji agra šķirne, ienākas septembra pirmā pusē, vidējais ogu svars 1,0- 1,5 g.

Serles- vēla šķirne, ienākas septembra vidū, ogas 1,1 - 1,5 g.

Liellogu dzērveņu audzēšanai piemērotas dažādas augsnes, izņemot smaga smilšmāla augsnes. Piemērotas audzēšanai ir šādas augsnes : kūdrāji , viegls smilšmāls, mālsmilts, smiltis ar augsnes skābumu pH 3—6,5. Smagās augsnēs labus audzēšanas apstākļus var radīt zemes virsmu nokļājot ar 20 - 25 cm biezu augstā purva kūdru, vēlāk mulčējot ar 3 - 5 cm smilts kārtu. Piemērota ir labi apgaismota vieta , kur tuvumā ir ūdens. Pēc vietas izvēlēšanās platību uzrok lāpstas dziļumā. Nabadzīgās augsnēs vēlams dot pamatmēslojumu; kūdru, kompostu, meža zemsedzi u.c., rēķinot 1 -3 spaiņus uz 1 m un minerālmēslus, galvenokārt superfosfātu 20 -30 g. uz kvadrātmetru.

Dienu pirms vai nedaudz stundas pirms stādīšanas, parasti maija sākumā, augsne ir stipri jāsalaista ar ūdeni. Pēc tam platību marķē, parasti 10 / 15 vai 10 / 10 cm. Jo biezāks būs stādījums un ātrāk auga dzinumi nosegs augsni, jo ātrāk būs raža un vieglāka cīņa ar nezālēm. Spraudeņi garumā 10 - 15 cm tiek iespiesti zemē ar T veida stādāmo koku. Vēlams saglabāt spraudeņu stāvokli kāds bijis augot iepriekš , jo savādāk augs tērē enerģiju, lai jaunie dzinumi pārorientētos augšanai uz augšu. Lai palielinātu audzēšanas efektivitāti, katrā ligzdā var stādīt 2 - 3 spraudeņus, atstājot virs zemes 2-3 cm. Šādi stādot, horizontālie dzinumi, kuri izauguši no spraudeņa, atradīsies pie pašas augsnes un labāk iesakņosies smiltīs. Ja dzinumi izaug stipri augsti virs zemes, tie var vējā izkustēties un nokalst. Pēc spraudeņu iestādīšanas, platību jāsalej ar lejkannu vai šļūteni, vislabāk ir, ja var ar laistīšanas iekārtu, kurai sprauslas 0 2,8 -3,3 mm, lai augsne pie spraudeņa labi pieskalotos un nebūtu tukšumu. Vēlāk augsne jāuztur mitra, bet ne slapja.

Trīs līdz četrus nedēļas laikā pēc spraudeņu iestādīšanas sāk augt jaunie dzinumi. Lai stimulētu augšanu uzsēj minerālmēslus. Priekšroka dodama kompleksiem minerālmēsliem, kuri satur slāpekli, fosforu, kāliju, magniju un mikroelementus - boru, varu, mangānu, cinku. Ja nav kompleksie minerālmēsli, lieto parastos; slāpekļa -slāpekļa salpēteri, urīnvielu, amonija sulfātu, fosforu saturošos -parasto superfosfātu vai divkāršo superfosfātu, kāliju saturošos - kālija sulfātu. Kālija hlorīdu nav ieteicams lietot, jo hlora joni atstāj nelabvēlīgu iespaidu uz augiem.

Vislielāko efektu dod mēslošana nelielās dozās ik pēc 10-15 dienām, katru reizi dodot/ rēķinot tīrvielā/ slāpekli 0,8-1,0 g. uz kvadrātmetru, fosforu 2 - 2,5, kāliju 2,5 - 3,0, magniju 0,8 - 1.0 g/m. Lai dotu mikroelementus, nepieciešams iepriekš sagatavot plastmasas vai emaljētā traukā šķīdumu, kura viens litrs ūdens saturētu: boru-2,86 g.. mangāna hlorīdu - 1,81, cinka sulfātu - 2,2, vara sulfātu 0,2 g. Desmit mililitri šā šķīduma nepieciešams izlaistīt uz vienu kvadrātmetru. Lai dotu iespēju augiem nobriest un sagatavoties ziemai, pēc pirmā augusta no mēslojuma jāizslēdz slāpeklis.

Labas augu augšanas rādītājs ir ātra dzinumu augšana, kur lapiņu

garums ir 1-1,2 mm un intensīvi zaļa krāsa. Lapu nodzeltēšana vai nokrāsošanās sarkanā krāsā ir rādītājs, ka augiem kaut kā pietrūkst. Augiem, pirmā gada veģetācijas perioda beigās dzinumu garumam jābūt ne mazākam kā 20 cm. Minerālmēsli veicina dzērveņu augšanu, bet paātrina arī nezāļu augšanu, tāpēc nezāles ir sistemātiski jāravē. Tas jā dara uzmanīgi, lai neizrautu vāji iesakņojušos spraudņus.

Ziemā, ja nav sniega, lieloģu dzērvenes var bojāt sals, tāpēc rudenī dzērvenes ir jāpiesedz. Piesegšanai der eģļu zari, salmi, plēve maisu drēbe u.c. materiāli, ar kuriem iespējams stādījumus piesegt. Laba aizsardzība pret izsalšanu ir sniega sega, kuru var palielināt uzberot sniegu no citas vietas. Ja nav sniega, efektīvs paņēmiens, ir augu iesaldēšana ledū, pakāpeniski palielinot ledus kārtu līdz ledus ir 2-3 cm virs dzinumiem.

Pavasārī, kad ir droši, ka vairāk nebūs zemas temperatūras, piesegumu no dzērvenēm noņem. Lai stimulētu augu augšanu un, lai horizontālie dzinumi apsakņotos, aprīļa vidū, kamēr vēl augi nav sākuši augt, augsni mulčē ar smilti 0,5 - 1,0 cm, biežumā / vēlams ar rupjgraudainu smilti /. Ja pirmā gada beigās dzinumi nav devuši labu pieaugumu, smilšošana nedos rezultātus. Šajā gadījumā, lai palielinātu augšanas intensitāti, nepieciešams pievērst vairāk uzmanību mēslošanai un savlaicīgai laistīšanai. Ja augi ir labā stāvoklī, no papildmēslojuma izslēdz slāpekli, lai neizsauktu pārmērīgu dzinumu augšanu un, lai dotu iespēju uz vertikāliem dzinumiem veidoties ziedpumpuriem. Ziedpumpuri veidojas vertikālo dzinumu augšējā daļā, kad vertikālais dzinums beidzis augt, augusta otrā pusē. Tos var atšķirt no dzinumu pumpuriem pēc tā, ka ir lielāki savos izmēros. Sakarā ar ziedpumpuru veidošanos jāaizsargā augi no agrām rudens salnām, kad augi vēl nav nobrieduši un nav gatavi ziemai, kā arī pret vēlajām pavasara salnām, kad augi sākuši augt. Aizsardzību veic ar ūdens izsmidzināšanu. Ūdens, kas nokļuvis uz auga veido ledus kārtiņu kā sarmu un aizsargā augu tāpat kā sniegs. Ziemā augus jāpiesedz, izmantojot visus līdzekļus kādi uzskaitīti iepriekš. Trešajā gadā dzērvenes sāk ražot. Tas ir viens no svarīgākajiem periodiem augu attīstībā. Audzētājiem jāvelta visi spēki, lai radītu augam tādus apstākļus, kuri nodrošinātu pilnu ražu. Pirmkārt, panākumus dos racionāls mēslojums. Kā praksē pierādījies, kad augs ir nonācis tajā fāzē kad jāražo ogas, auga audzēšana tā sauktajā "bada" režīmā var dot lielu efektu, nekā pārmēslošana (sevišķi ar slāpekli)

Rekomendē dot papildmēslojumu periodā, kad augam rodas augļu aizmetņi, tas veicinās augu turpmāko augšanu un dos augam enerģiju veidot ziedpumpurus, lai veidotu nākamā gada ražu. Tas ir laikā no 5 līdz 25 jūlijam, atkarībā no laika apstākļiem un agrotehnikas. Vienreizēja mēslojuma deva šajā laikā rēķinot tīrvielā: slāpekli 0,4-0,5g, fosfors 0,3-0,4, kālijs 0,4-0,5, magnijs 0,2-0,3 g uz 1 kvadrātmetru. Mikroelementus dod iepriekš minētajās dozās. Ziedpumpuri sāk uzbrīst maija sākumā. Zieddzinuma apakšējā daļā, kurš aug vienlaicīgi ar veģetatīvo dzimumu parādās 3 līdz 8-12 ziedi, kuri pēc kārtas atveras no lejas uz augšu. Virs ziediem virzienā uz augšu turpinās dzinums. Atsevišķi ziedi novietoti uz īsām ziedkājiņām, kuras piestiprinātas pie dzinuma galvenās ass. Ziedēšana sākas jūnija pēdējās dienās vai jūlija pirmā pusē un turpinās 20-25 dienas.

Ogu aizmešanās un ražas lielums atkarīgs no apputeksnēšanas apstākļiem. Visaktīvākās dzērveņu apputeksnētājas ir kamenes. Bites nelabprāt apmeklē dzērveņu ziedus, lielā plantācijā tiek sekmīgi pielietota bišu dresēšana. Augļu aizmetņi ne katreiz visi paliek uz auga. Lielogu dzērveņu īpatnība ir tā, ka augļu aizmešanās notiek ļoti ilgā laikā un tas nenotiek masveidā kā tas ir ar augļu kokiem (ābelēm, plūmēm). Ja ogas aizmetas 50% apjomā no ziedu skaita, tas nozīmē, ka būs liela raža. Ceturtajā, piektajā gadā, labos augšanas apstākļos, kad ir 4500-6000 vertikālie dzinumi uz 1m², raža var sasniegt 3-3,5 kg no kvadrātmetra. Ogas parasti ienākas ātri 70-90 dienās pēc ziedēšanas. Atkarībā no gatavības pakāpes ogu krāsa mainās no zaļas līdz baltai, pēc tam rozā un beidzot sarkana. Gatavas ogas dažām šķirnēm ir tik intensīvi sarkanas, ka izskatās gandrīz melnas (Ben-Lir, Franklin u.c.).

Ogu iekšējā struktūra blīva ar augstu skābju saturu, novākšanas laikā tikai virsējā daļa ir sarkana, iekšpuse ogām krāsojas vēlāk. Lai ogas labāk glabātos ogas novāc ne pilnīgi gatavas.

Labākā ogu glabāšanas temperatūra ir +2 līdz +4 grādi vēsās sausās telpās vai ledusskapī dažādā tarā (kastēs, perforētās polietilēna paketēs, traukos ūdenī). Vislabāk saglabājas šķirnes "Mak-Farlin", "Stivenss", "Hoves". Ogas, kuras apsalušas un kurām ir "gumijveida" konsistence - glabāšanai neder, un nepieciešams tūlīt pārstrādāt. Ogas vāc ar rokām vai izmantojot tādu pašu "Vācēju" kā mellenēm.

Ceturtais un turpmākie gadi ir lielogu dzērveņu masveidīgas ražošanas gadi. Šajā periodā ik pēc 2-3 gadiem veicama smilšošana 1-1,5 cm biežumā, lai radītu spēcīgu sakņu sistēmu, sakarā ar to, ka apsakņojas horizontālie dzinumi. Tādā veidā augi labāk uzņem barības vielas no augsnes, un tiek stimulēta vertikālo dzinumu augšana. Papildmēslošana turpinās tāpat kā trešajā gadā. Ja horizontālie dzinumi aug ļoti spēcīgi un nosedz vertikālos dzinumus, pavasarī ar sekatoru horizontālos dzinumus apgriež. Nogrieztie dzinumi tiek izmantoti kā spraudņi plantācijas paplašināšanai un izkritušo augu vietā iestādīšanai. Dārza un piemājas saimniecībās lielogu dzērvenes rada interesi ne tikai lai iegūtu ogu ražu. Lielogu dzērveņu krūmu plašā krāsu gamma pārejot agrā pavasarī no bordo uz spilgti zaļu laikā, kad aug veģetatīvie dzinumi, rozā-baltu ziedēšanas periodā un sarkanu uz zaļu lapu fona ogu ražošanas laikā.

Tādējādi lielogu dzērveņu stādījumi var noderēt kā dārza dekoratīvais noformējums.

Mūsu rekomendācijas sastādītas pamatojoties uz ilggadīgu audzēšanas pieredzi, bet to nevar uzskatīt par kategorisku un universālu. Katrā konkrētajā gadījumā dārzkopim - amatierim izmēģinājumu ceļā jāatrod optimālus apstākļus, lai iegūtu labu ražu.

Mēs esam gatavi dot nepieciešamo palīdzību, lai iegādātos šķirnes stādāmo materiālu un sniegt konsultācijas lielogu dzērveņu audzēšanā.